

SVATBA V BROOKLYNU

Můj příjezd do New Yorku provázely příznivé okolnosti. Cestoval jsem s příbuznými, kteří jsou mi blízcí, a jiní milí přátelé mě očekávali. Už cestou po moři jsem si představoval, jak se s nimi shledám a jak mi budou první večer vyprávět o svých amerických zkušenostech a já o svých evropských zážitcích; ty mi tehdy připadaly jako vrchol dobrodružství, psal se prosinec 1940 a hrůza, které jsem unikl, nebyla ještě do svých konečných důsledků zřejmá, všechny ty nepředstavitelné věci, kterých je schopna lidská přirozenost, jak se ukázalo, se ještě neprojevíly ve svých krajních možnostech, ještě se nevědělo, jakou až dosud nepředstavitelnou odvahu vyžaduje od člověka jeho útěk, zázrak jeho vlastní záchrany. Moje vlastní záchrana mi v těch dnech tedy připadala jako učiněný zázrak, a říkal jsem si, že ji musím oslavit se svými přáteli, když se teď konečně po tak dlouhé době šťastně sejdem.

A tak se také stalo. Moji přátelé mě sice nečekali přímo u lodi, ale v dopise, který mi byl doručen, mi oznamovali, že se mají ještě ten den vrátit z cesty do New Yorku, jejich vlak měl dorazit ve stejnou hodinu, kdy jsem já opouštěl loď, bylo odpoledne, ze svého hotelu jsem se s nimi pak mohl dohodnout a smluvili jsme se na večer.

Že jsem při přestupování na stanici podzemní dráhy nenastoupil do správného vlaku, a místo toho dojel do Harlemu, čímž jsem do bytu svých přátel dorazil s notným zpožděním, to jsem mohl považovat za mírnou daň za všechny nástrahy a náhody, které cizinci hrozí v neznámém světovém velkoměstě.

Taky se ještě pamatuji na to, jaký úžas se mě zmocnil, když jsem vstoupil do domu na udané adrese, do jednoho z velkých činžovních domů na Riverside Drive. Ocítl jsem se v luxusní místnosti s mramorovými dlaždicemi, koberci a zlatým štukováním a náhle jsem byl obklopen olivřejoványými sluhy a myslil jsem, že jsem se nějakým omylem dostal do elegantního klubu nebo snad do přijímacího salonu železničního magnáta. Musel jsem se ujistit, že adresa je správná, a nemohl jsem pochopit, jak to můj přítel dokázal, že žije v takovém přepychu. Brzy jsem však přišel na to, že to s tou nádherou byl jen první dojem, že náklady na ni jsou rozpočítány na spoustu nájemníků a že to není nic jiného než ukázka - ostatně značně nevinná ukázka - dlouhé řady projevů okázalého vnějšího přepychu, jimiž je na každém kroku provázen život, do něhož jsem právě vstoupil, aniž ho ovšem

nějak mění.

Můj první večer v New Yorku proběhl ovšem tak, jak jsem očekával. Co budu v cizí zemi dělat a co mi přinese příští den, to zůstalo jaksi úplně nejasné, ale nemohl jsem přece předvídat, jak to všechno bude. Tyhle myšlenky jsem však ten večer ponechával stranou, cítil jsem se u cíle, byl jsem u svých přátel, viděl jsem, že jsou srdečnější než kdy jindy, a to po měsících, které jsem měl za sebou, znamenalo mnohem víc, když jsem se teď viděl uprostřed domova, který mne obklopoval, v normálním bytě. Můj přítel mne dovedl k oknu. Hluboko dole se podél řeky pohybovala světla aut, těch pár světel na protějším břehu to bylo New Jersey, jak mi bylo řečeno, z přístavu jsme slyšeli troubit lesní roh jako signál v mlze. New York mi z výšky tohoto bytu na Riverside Drive připadal toho večera jako mocné, tiché město.

Jak často jsem si v příštích letech musel vzpomenout na tento večer! Jak hluboko mám vrytou v paměti každou podrobnost, skoro každý hovorový obrat! Ale často jsem se také ptal sám sebe, jak asi bylo těm statisícům ostatních lidí, kteří se ocitli ve stejné situaci jako já - a přitom mnozí neměli žádné přátele a žádné rodinné příslušníky, anebo to jejich příbuzní raději zařídili tak, aby je vůbec nemuseli pozvat - často jsem se tedy musel ptát sám sebe, jak asi všichni tito lidé prožívali svůj první večer v New Yorku. Výbory na pomoc uprchlíkům určitě vykonaly významnou práci. Nepoučila nás však naše pozdější životní pouť tolikrát, že i ten nejlepší výbor má jen velmi omezené možnosti?

Často jsem si tedy vymýšlel toto: Přijel jsem, cestoval jsem sám, nevím o žádném domě, kam bych mohl jít, nemám tu jediného přítele, kterému bych mohl sdělit, že jsem tady, co tedy budu dělat ten první večer? Právě začíná můj nový život, jak ho začnu? Rozhodnu se, když je to přece můj první večer, že si ho udělám slavnostní, a přestože mám jen omezené finanční prostředky, zajdu si projednou do dražší restaurace? To by nedopadlo příliš slavně. Musel bych si na to vzít svůj nejlepší oblek, sednout si nenuceně k některému stolu, při objednávání by měl mít číšník dojem, že jsem burzovní makléř, průmyslník, úspěšný herec, Newyorčan, pro něhož je návštěva tohoto lokálu něčím zcela běžným. Totéž by si o mě měli myslet i ostatní hosté, kteří přicházejí, tento mladý muž s hezkou ženou, ona asi má narozeniny, jdou nejspíš do divadla a tento večer už dlouho plánovali. Ať je to jakkoli a ať znamená tête à tête těch dvou starších pánů u druhého vedlejšího stolu Cokoli: hosté tu sedí, mají svůj život, myslí na věčejšek a na zítřek. Ne, byla by to chyba jít do takové restaurace a myslím, že bych z takového dobrodružství vyšel s důkladnou depresí. Ale i levný podnik, který by víc odpovídal mým prostředkům, by v mnoha ohledech nebyl lepší. Ba možná by to bylo horší, protože tam sedí hosté blíž u sebe, kolem mě by bylo spousta hovorů o obchodě a o dětech, a třeba by mě dokonce chtěli do těch hovorů zatahnout.

Někdy - a já jsem, jak už řečeno, přemýšlel o svém prvním večeru v Americe často - někdy jsem si myslel, že by bylo nejlepší skočit do nového života po hlavě, prostě se objevit v nějaké uzavřené společnosti, na příklad na pohřebním obřadu: sednout si jako pozůstalý někam do lavice, přijímat kondolence, a protože život přece nějak začít musí, skutečně ho začít, třeba tedy smutkem po nějakém neznámém muži. Taky by se to dalo zkusit se svatbou, možná by to byla i užitečná zkušenost zasednout dvě hodiny po příjezdu nenápadně ke slavnostní tabuli, vést

společně s ostatními vtipné řeči, a teprve za určitých okolností, třeba až na sám konec, jen tak prohodit: “Ano, právě jsem přijel z Evropy.”

Musím se přiznat, že by mne tyhle myšlenky o svatbě nebo i o pohřbu asi nebyly napadly, kdybych byl nedostal před příjezdem zprávu, že zemřel doktor Walter Korn, někdejší hudební zpravodaj listu “Tagesbote”, který se v mém rodném městě hodně četl. K tragické události, kterou podrobně vylíčily dokonce i americké listy a přinesly vedle fotografie i životopisnou noticku, došlo jen několik dní před mým příjezdem. Pokusím-li se nyní, pod dojmem této zprávy o doktoru Kornovi, popsat něco z jeho krátkého, jen dvoudenního pobytu v této velké zemi, bude se mi asi vytýkat, že je to troufalost, pokoušet se uhádnout myšlenky tohoto osamělého a v osamělosti zemřelého muže. To, že jsem doktora Korna znal – na našich koncertech jsem se vídal s tímto malým, poněkud obtloustlým mužem s černými kostěnými brýlemi, který byl přes své mládí už plešatý a bez něhož se žádný koncert neobešel –, že jsme spolu častokrát přátelsky hovořili, že jsem čítal jeho referáty v nichž často užíval stejných, poněkud akademických obrátů, které však vcelku dokládaly jeho znalosti i solidnost, že se dokonce pamatuji na jeho otce, protože tento velkoobchodník s textilem změnil *h* ve svém jméně na *r*, to všechno mne neomlouvá. Pro mne platí jen obecná omluva, jaká platí pro spisovatelské řemeslo jako takové, které připadá mnoha lidem tak indiskrétní a dotěrné. Jestliže však nemůžeme požádat mrtvé o souhlas a cítíme se jisti před jejich protesty, můžeme se alespoň obracet k žijícím a cítit, že se nám poněkud ulevilo, když nám řeknou, že to nebo ono zažili také.

Loď, kterou doktor Korn připlul do newyorského přístavu, nedorazila jako ta moje kolem poledne, přijela ráno. To ráno bylo, pokud vím, jasné a za takového rána stojí obvykle cestující na otevřené palubě. Cestou se navázala mnohá přátelství, ale teď už je vidět – tak to přinejmenším vidí slečna X – jak je najednou po všem, jak má každý co dělat sám se sebou, otcové rodin se ustaraně snaží, aby rodina zůstala pohromadě, mezitím se už vlevo na ostrově objevila doopravdy slavná socha Svobody, je jen jaksi podsaditější a menší, než jak jsme si ji představovali, a naproti ní stojí mrakodrapy na Manhattanu, loď míří přímo k nim a obrovské věžovité stavby rostou a černé a bílé se ostře rýsují proti rannímu slunci. Ano, tohle je velký okamžik, ale slečna X se přesto rozhlíží kolem sebe, a u doktora Korna si všimne, že má teď na hlavě místo své cestovní čepice klobouk a vypadá v něm velice slavnostně, ačkoli včera večer v baru toho napovídal až až, dokonce si sedl ke klavíru a zahrál americkou hymnu, když pozdě večer zahlédli první světlo nového kontinentu, asi to byl maják někde daleko na moři.

Nutí tento velký okamžik přijíždějící pasažéry k rychlému přemýšlení? Nutí je to, když se náhle při vjezdu do newyorského přístavu tak nečekaně octnou před kolosy mrakodrapů, aby poměřili sami sebe s tímto novým světem, aby své naděje, možnosti a náměty obsáhli v jednom jediném myšlenkovém letu? Doktor Korn určitě věděl, co tento okamžik znamená, a snad dokonce viděl proud milionů před sebou, proud holandských, skotských, irských, německých a židovských přistěhovalců z východu, kteří stáli na palubě lodi se svými nadějemi a náměty, s náměty pro tuto zemi, jejíž němé fasády se teď tak mohutně tyčí v modrém zimním vzduchu. Jistě, v každém lidském dechu je naděje, myšlenka na šťastný zítřek, a

tak i muž, který psával ve svých referátech výstižná slova o operních večerech v našich divadlech, i ten měl pravděpodobně nějakou svou naději. Ale třeba to bylo tak, že se zrovna musel zabývat nějakým okamžitým požadavkem, svým zavazadlem a svým deštníkem, musel myslet na doklady a na příští rozhovor s imigračním úředníkem, prostě musel myslet na tohle všechno a na nic jiného.

Důstojníci z imigračního úřadu úřadují v restauraci druhé třídy a Walter Korn jim odpovídá - pohotově a s respektem, který od něho úředník zřejmě očekává. Jeho peněžní hotovost činí čtyři sta dolarů, předloží čtyři stodolarové bankovky (menší bankovky se nepředkládají) a prohlásí, že jeho ručitelem je Abraham Schiffman, obchodník s kožešinami, 130 West 28th Street, manžel jeho sestřenice Elsy Schiffmanové. Brzy nato vystoupí na pevninu.

Vstoupí na přístavní hráz a je teď po více než dvou letech svobodným mužem – a my víme, že pro svou příslušnost k zednářské lóži Amicitia sice nebyl v koncentračním táboře, ale přece jen byl tři týdny ve vazbě, věděli jsme, jaké obtíže měl při útěku ze země a jaké ho provázely za pobytu ve Francii a při dalším útěku – a když konečně nyní, po více než dvou letech, dýchá svobodný vzduch, přistoupí k němu mladý muž s nazrzlým světlým knírkem a říká, že paní Schiffmanová lituje, že nemůže přijít osobně. “Ano,” praví pan Katz, zaměstnanec pana Schiffmana, určitě je to zdatný zaměstnanec, když objevil našeho doktora Korna tak rychle a tak spolehlivě, “ano, konají se velké přípravy.”

“Jaké přípravy?” ptá se doktor Korn, od něhož se jistě nedá očekávat, že by věděl o všem, co se v zemi svobody děje. “Co se připravuje?” ptá se a v duchu si klade otázku, zda jeho anglická konverzace není až příliš doslovným překladem z němčiny.

“Á, vy to nevíte?” diví se pan Katz. “Miss June Schiffmanová se už zítra vdává,” říká. “Mám vám odevzdat pozvánku na svatbu.”

“Děkuji pěkně,” říká doktor Korn a nezmíní se o tom, že o nějaké slečně Schiffmanové neměl dosud tušení a že i pan Abraham je pro něj kdosi neznámý, že je to celá léta jen stín někde na obzoru vědomí a že teprve když se nedávno dostaly do pohybu dějiny světa, začal se i Abrahamův stín vztyčovat a nabývat oblé tělesnosti, kulatosti amerického obchodníka, který mu hladce vyholen s úsměvem podepsal ručitelský list.

“Slečna Schiffmanová,” řekl pan Katz, když už měli za sebou dopravní zácpu s řadou osobních a nákladních aut pohybujících se jen krokem a teď seděli v taxíku a ujížděli po vyvýšené autostrádě, nalevo měli řeku s přístavištěm, bachraté, černé i svítivě bílé lodě, a napravo se jim v pravidelných intervalech objevovaly šachty ulic, a doktor Korn pozoroval ploché střechy a v dálce tu a tam věž nebo vysoký pravoúhlý útvar, “slečna Schiffmanová,” řekl tedy pan Katz, “si bere jednoho studenta práv. Seznámili se na Cornellově univerzitě. Tady se mladí lidé seznámí na koleji a potom se často vezmou.” Usmál se a doktor Korn si za své první jízdy podél Hudsonu všiml několika pih na čele pana Katze a zlatého zubu v levém koutku jeho úst.

“Hitler je zlý démon,” řekl pan Katz. Tu poznámku udělal asi proto, že se zmínili o Evropě, ale možná že by ji byl udělal takjako tak kvůli cizímu hostu. Zda by se však americký lid mohl rozhodnout, že vstoupí kvůli tomu do války, na to pan Katz neodpověděl. Mlčel a ze záhybů na jeho pokrčeném čele se nedalo vyčíst,

k jakému dospěl rozhodnutí, pokud jde o osud Evropy, světa a rozhodně taky pokud jde o osud doktora Koma; pak svařtil obočí, automobil právě míjel parkoviště, za nímž bylo na kopci vidět řadu pěkných domů z průčelí a na druhé straně jízdní dráhy – to už měli přístav za sebou – širokou řeku, která se bělavě leskla a ztrácela se v dále jako tiché jezero.

Auto zůstalo stát na poklidné ulici před tříposchodovým domem. “Tady jsme pro vás zajistili pokoj,” řekl pan Katz. “Tato západní část bývala kdysi nejelegantnější čtvrtí v New Yorku. Pokoj stojí týdně sedm dolarů, předpokládám, že vám to bude vyhovovat.”

“Naprosto, naprosto,” řekl doktor Korn a poděkoval panu Katzovi lehkou úklonou; dobře se pamatuji na jeho úklonu, na jeho gesto díky, díval se přitom na svého partnera poněkud vykulenýma očima a jakoby trochu polekaně, a protože byl dost malý, vzhlížel k němu vždycky nahoru a byl v té chvíli vlídnost sama; však také Mrs. O' Connorová, jeho bytná, která ho uvedla do jeho prvního a bohužel jediného pokoje v New Yorku, řekla, že to byl moc milý pán.

Pokoj byl v nejvyšším poschodí. Dr. Korn v něm našel cihlově hnědou lenošku, cihlově hnědou pokrývku na posteli a na stěně malý obrázek. Byli na něm dva trpaslíci, kteří si připíjeli z pivních džbánek na zdraví, a když paní O' Connorová před časem ten obrázek na stěnu zavěšovala, měla určitě chvalitebný úmysl pokoj trochu rozveselit; nemohlo ji ovšem ani ve snu napadnout, že jednoho dne po odchodu pana Katze bude v tomto pokoji sedět kritik z našeho listu sám a sám a že třeba bude docela rád, že v pokoji vidí něco veselého, i když to budou jen tito dva trpaslíci.

Vstal a podíval se na chodbu. Nějaký muž středního věku vyšel z koupelny jen ve spodním prádle, ačkoli už bylo pozdní dopoledne. Obnažené paže měl bohatě tetované. Dr. Korn se pak zase vrátil do pokoje, sedl si a zaposlouchal se. V domě bylo ticho. Vypadalo to, že až na toho neznámého, který měl pravděpodobně noční zaměstnání, nejsou obyvatelé doma.

Když jsme teď přišli na kontinent, kde je kolem nás tolik činorodého života, není snad naší povinností dát se také do činorodé práce, vzít rychle aktovku a pospíchat ze schůzky na schůzku, neměli bychom vzít na vědomí, že v Americe se počítá s každou hodinou, ba s každou minutou? Také doktor Korn měl svou aktovku a v ní malý spisek o Janu Stamicovi, vůdčí osobnosti mannheimské školy, dále zvláštní otisk z časopisu pro hudební vědu, který se týkal jedné opery Franze Schuberta, a kromě toho i výběr z novinových referátů. Schubertova opera měla svůj půvab a seznámit s tímto dílem Ameriku by bylo beze sporu záslužné. Viděl se už sám jako iniciátor uvedení díla, viděl se snad dokonce obklopen novináři, kteří od něho žádají interview, vypyávají se ho jako uznávané autority a on jim poskytuje vysvětlení, a nakonec musí odmítat přemíru veřejného zájmu, protože on přece není skladatel, ale jen kritik a znalec? Nebo se spíš viděl, jak s aktovkou pod paží sedí v kanceláři nějakého mocipána, který mu možná řekne pár vlídných slov, ale přitom bude sedět duchem nepřítomen u svého psacího stolu, zatímco on, doktor Korn, se do věci vloží s celou svou výřečností, jaké je v angličtině schopen, aby ho pro dílo Franze Schuberta zajímal a pro jeho hudbu získal?

Jedno bylo jisté: jeho láska patřila hudbě, a i když byl jako kritik někdy považován za pedanta k šíření tohoto názoru beze sporu nejvíc přispěli umělci, jejichž výkony

musel kritizovat – nesmí se zapomínat, že za svého mládí po mnohém koncertu a operním večeru nebo když vyslechl nějaké nové dílo, viděl svůj život a budoucnost před sebou jako něco opojného. V pozdějších letech už dozajista nebýval nikdo u toho, když večer sedával ve svém pokoji sám – on, který při diskusích často neřekl o mnoho víc, než že se vyjádřil k datu vzniku nějaké skladby anebo že opravil údaj o poloze hlasu některé partie. Kdoví, s jakou zvědavostí a s jakým zápallem si možná pozdě do noci četl ve svých partiturách.

Teď ovšem sedí ve svém pokoji v New Yorku. A když on teď myslí na hudbu, nemůžeme se my ubránit zvláštní myšlence. Cožpak to není zvláštní představa, že úspěch hudby Franze Schuberta souvisí s tělesným blahem doktora Korna, dokonce s jeho fyzickou existencí jako takovou, s tím, že si může najmout pokoj a stravovat se v New Yorku? Ačkoli je tato souvislost tak zvláštní a ačkoli i jemu může připadat trapná, jedno je jisté: muž, který dorazil do přístavu se svou znalostí Schuberta a se závěry týkajícími se Jana Stamice, musí jíst, a my nebudeme spokojeni dříve, dokud ho neuvidíme, jak sedí v bufetu u plného talíře, obrýlené oči upírá na porci jídla a obličej má kulatější než obvykle, protože má plnou pusu. A je otázka, zda nám to má stačit. Každý kdo doktora Korna znal, potvrdí, že v životě poznal i radosti jiného druhu. Jaké místo mezi těmito radostmi patřilo hudbě, těžko říct, určitě však měl po jídle rád dobrou cigaretu, určitě se dobře cítil ve veselé společnosti, často se smál a rád k zábavě přispíval tím, že vyprávěl saské anekdoty dialektem, který skvěle ovládal. My však děláme plány pro doktora Korna, uvažujeme o jeho budoucnosti a nemyslíme na to, co ho v Americe čeká.

Ostatně o jídlo nemusel mít v té době starost. Seděl v pokoji, a když po nějakém čase dostal hlad, vyšel ven. Obchod léčivý a kosmetikou ho zval na firemní tabuli i k jídlu. Doktor Korn vstoupil dovnitř, nějaký tlustý muž oblečený jako kuchař tam za pultem připravoval dvě volská oka. I doktor Korn se posadil k vysokému pultu a dal si také udělat dvě volská oka; prohlížel si lahvičky s toaletní vodou, krabice s čokoládou a plnicí pera. V obchodě bylo ostatně poloprázdno a tlustý kuchař si povídal s dvěma jinými hosty o nějakém sportovním podniku. Když potom doktor Korn snědl volská oka, vypil si ještě šálek kávy a pak se vrátil do svého pokoje.

Teď už snad byl dost dlouho na pevnině, aby mohl začít něco dělat. Jeho někdejší redakční kolega Kettner byl dva roky v New Yorku a měl doporučení k profesorovi Schneiderovi, který prý měl i po svém vystěhování do Ameriky velký vliv. Doktor Korn měl v té věci dva telefonní hovory a večer si pro něho redakční kolega přijel.

“No tak, stará vojno!” řekl Kettner a plácl doktora Korna po zádech. Mysl si snad lokálkář Kettner pořád ještě, že hudba je sice nutná, ale pro svou vážnost poněkud komická novinová rubrika? Viděl v kritikovi pořád ještě malého, světu odcizeného a umění propadlého muže, který je k politování? Teď byl on, Kettner, v Americe doma, už se o něm skoro dalo říkat, že je Američan, a proto s pravou nonšalancí zavedl kolegu na Broadway, do té největší tlačenice, kolem osvětlených výkladů a světelných reklam biografů a nakonec ho vzal do velkého bufetu, kde se všechno kovové obložení lesklo jako ze stříbra a kde se i jídla, koláče a nějaké velké ovoce vystavovaly v záplavě světél. Vysvětlil mu, jak se zde má obsloužit, jak si má vzít podnos a papírový ubrousek

“Tak vidíš, jak je to tady zařízeno,” řekl Kettner a pak si sedli proti sobě.

Doktor Korn si všiml, že Kettnerovy nazrzlé vlasy prořídly a krk že má o něco tlustší. “Pracuješ pro nějaké noviny?” zeptal se.

“Ale kde,” řekl Kettner se smíchem, “z toho nekoukají žádné *money*.” Prodával skleněné knoflíky a drahou bižuterií. “Říkají tomu tady *salesman*,” řekl. “Obcházím firmy a od své firmy dostávám procenta. Docela to ujde.”

Jedl hrachovou polévku a pak se rozhovořil o Americe celkově. “Víš, Američani to myslí dobře. Musíš je brát takové, jací jsou. Ostatně každý si tu může dělat, co chce, a to je báječné. Dnes můžeš umývat talíře a zítra můžeš třeba jít obsluhovat výtah, na tom nezáleží. Většina mých známých to tak dělá.”

Díval se optimisticky na zdejší možnosti, o nichž se svým bývalým kolegou mluvil, přitom si však v duchu říkal s uspokojením, jak dobře mu jde prodej skleněných knoflíků a bižuterie, ovšem taková příležitost se nenaskytne každému.

Ale i pro něj měl život své stinné stránky. Jedl právě kus rostbifu a k tomu brambory a špenát a mluvil o své matce. Vzal si ji s sebou do Ameriky, jenže teď byla nemocná. “Rakovina,” řekl Kettner, “celý můj výdělek padne na její nemoc.” Vzal do úst velké sousto a dodal: “Je to úplně beznadějně.”

Doktor Korn mlčel a Kettner zvolna dojídal svou porci. Rámusem volání a hovorů v plném bufetu bylo slyšet pravidelné zvuky zvonků a cinkot příborů.

Méně příznivě než Kettner posuzoval situaci v Americe příští den profesor Schneider. Doktor Korn seděl v prostorném pokoji, širokým oknem viděl park dole, holé stromy a rybník, na němž se právě tvořila tenká vrstvička ledu. “Ano, je to těžké,” pravil vědec. Seděl ve fotelu, hrál si se svým cvikrem, lehce si povzdychl a řekl ještě jednou: “Je to těžké. Co jste publikoval?”

Doktor Korn sáhl po aktovce, kterou měl stát vedle své židle. Profesor pak zalistoval v tiskovinách a nakonec se beze slova zahleděl před sebe. “Je to velice těžké,” opakoval po chvílce. “Představte si, že i moji žáci to mají těžké.”

Doktor Korn by na to byl mohl podotknout, že ty potíže snad nejsou tak nepřekonatelné, když profesor může mít prostorný byt v domě s vrátným a s volným výhledem, a že on by vrátného nemusel mít, ani by nepotřeboval sledovat od psacího stolu let ptáků nad zimním parkem, že by vlastně nemusel mít skoro nic než malý pokoj; byl by mohl namítnout, že jestli pěkně zařízený a velký byt odpovídá profesorovým velkým výkonům, že on by také mohl podávat určité výkony a že by mu skromný pokoj v porovnání s jeho vlastním výkonem nepřipadal jako něco nepatřičného. Znal jsem však doktora Korna: nebyl to jeho způsob říkat něco takového.

Profesor mu však přece jen dal jednu radu. “Lidé se musí dovědět, že jste tady. Ukazujte se na nejrůznějších místech, ukazujte se v knihovnách a ono se časem něco naskytne.”

Co na to mohl doktor Korn odpovědět? Určitě profesorovi před odchodem poděkoval, sjel výtahem dolů a ocitl se zase na ulici.

Prošel se kousek parkem. Byla neděle, viděl rodiny, jak jdou na procházku, viděl ženy v kožesinových pláštích, několik otců s fotoaparáty a děti, které utíkaly vpředu a hrály si s míčem. Nebylo však mnoho těch, koho park přilákal a kdo se rád podíval na zasmušilé nebe nad městem v jedné z posledních nedělí roku.

Svatba se konala večer. Hotel, ve kterém se slavnost pořádala, byl v Brooklynu a doktor Korn musel absolvovat dlouhou jízdu metrem. Za jízdy podzemními tunely myslel na to, jak rozlehlé je tohle město, přemýšlel o rodinách, které tráví nedělní pozdní odpoledne ve svých bytech, jsou jich miliony, někteří možná sedí mlčky proti sobě a čekají, až den mine. Ze stanice metra se dalo vejít do hotelu rovnou a doktor Korn viděl, jak je tady všechno pohromadě: nejen podzemní dráha a hotel, ale i vchod do velkého kina, do knihkupectví, do květinářství a do kloboučnictví, a co se týče svatby bylo jich tady dokonce hned několik. Patro, ve kterém ho výtah vysadil, bylo plné nejrůznějších místností, někde byly otevřené dveře a bylo vidět do pokojů, na jejichž konci stál baldachýn, a bylo vidět i do jiných, větších sálů, kde stály prostřené dlouhé stoly. Některé svatby už zřejmě probíhaly, jiné se teprve připravovaly, skupinky hostů stály v předpokojích, mezi nimi někde nevěsta ve světlých šatech a s velkou kyticí.

Doktor Korn se chvíli rozhlížel a brzy poznal svou sestřenicí; srdečně se pozdravili, on poděkoval za ručitelský list a zároveň blahopřál ke slavné rodinné události, a tak Elsa Schiffmanová prožívala tuto pohnutou hodinu současně s příbuzenským shledáním. Ano, doktor Korn ji poznal, její postava, mohutná v bedrech, byla stejná jako postava její matky, také váčky pod očima byly už skoro stejné, i robustní postava jejího muže Abrahama byla taková, jak čekal, až snad na ty dva rozestouplé a vyčnívající přední zuby a na tu velkou bílou květinu v knoflíkové dírci. Ano, bylo to úžasné setkání, svatba dcery a toto shledání a další přátelé, kteří už tu byli, pan Rosenbaum s paní, pán a paní Blumová, paní Cutlerová a také ženichovi rodiče pán a paní Meierovi, všichni byli velice dojati. Na řeči však nebylo mnoho času, ačkoli i pan Blum by si byl rád povídal s kritikem a pořád zdůrazňoval, že se musí dovědět všechno o nacistickém Německu, pan Schiffman vybízel ke spěchu, potom usedli do místnosti, která vypadala jako kaple, a obřad začal.

Zahájil ho hudební pořad. Nejdřív zpívala nějaká dívka za doprovodu harmonia píseň o lásce, ale zpívala o něco níž, než jak bylo harmonium naladěno. Kritik sledoval, jak pán, který seděl před ním, je pěkně vypasený jak se mu na krku pod kloboukem, který měl při obřadu na hlavě, dělají dva tlusté tukové polštáře. Dáma vedle něho pokyvovala hlavou rytmicky do taktu melodie písně a nějaká mladá maminka se snažila přimět dítě, aby bylo zticha a nekřičelo.

Potom harmonium zahrálo svatební pochod z Lohengrina a do místnosti vešla nevěsta, zavěšená do otce. Všichni hosté se po ní otočili a všichni vypadali velice spokojeně. Měla na sobě bílé šaty s jemným leskem, obličej s červenými, pěkně formovanými tvářemi byl orámován závojem. Oči měla hodně tmavé a přitom v nich zářila dvě malá světýlka. Ženich vedl Elsu Schiffmanovou. Jak tu stál rovněž uzardělý pod baldachýnem s pohledem upřeným na nevěstu, říkali si diváci, že je to opravdu hezký pár.

Pak přišel rabín v tmavém obřadním rouchu zdobeném zlatem; kráčet řadami a pronášel modlitbu v hebrejštině. I pod baldachýnem se modlil hebrejsky, načež přešel do angličtiny. Mluvil o lásce a rodině, o budoucnosti a důvěře v Boha. Potom položil snoubencům známou otázku, nevěstino “ano” zaznělo jako dech, ženich se snažil, aby jeho “ano” bylo silnější, nakonec vzal rabín nevěstinu ruku a navlékl jí prsten.

Doktor Korn sledoval slavnostní obřad v jedné z prostředních řad. Přemýšlel nad tím, co prožil dopoledne? Na svůj rozhovor s profesorem? Spočítal si, že jeho čtyři sta dolarů – měl je u sebe v náprsní tašce, protože banky byly od chvíle, kdy přijel, zavřené – spočítal si snad, že by mu peníze vystačily právě jen na čtyři měsíce? Nebo snad nebyly tyhle myšlenky v tak slavnostní chvíli na místě? Musel by se za ně stydět, když pak konečně viděl, jak Elsa Schiffmanová pláče, když se díval na novomanželský pár, na půvabnou a rozkošně usměvavou nevěstu, na ženicha, z jehož obličej se dalo vyčíst tolik mladistvých nadějí a skvělých životních vyhlídek, a když přihlížel tomu, jak právě uzavřeli svůj manželský svazek? Pak přišlo všeobecné líbání a potom obklopili rodinu gratulanti. Doktor Korn – neboť jeho sem přece doprovázíme - vzal nevěstu za ruku a díval se jí do očí.

“Děkuji vám, mnohokrát vám děkuji,” řekla. Držela jeho ruku, ale co o něm věděla? Co když jen matka v záchvatu rodinné pýchy toho napovídala o neznámém bratranci víc, než co odpovídalo pravdě? Co když o něm své rodině vyprávěla jako o známém vědci, o významné autoritě? Co když si proto mladá nevěsta představuje bratrance své matky v nějakém drahém hotelu, myslí si, že finanční otázky jsou pro něj nepodstatné a že američtí představitelé jsou jeho přítomností poctěni a potěšeni? Představuje si to takhle, a nezná pokoj, ve kterém emigrant tráví odpoledne? Nezná otázky a starosti, které ho zaměstnávají, když sedí sám u svého jídla? A ví něco o tom, jak mu bušilo srdce na konzulátě a v bezesných nocích, které prožil předtím, než mu povolili cestu do její země? A především: ví něco o té druhé straně? Zná slovo vycestování, ví, co to znamená útěk? Dokáže si představit, jak za francouzské opevnění, za linii, která byla považována za nedobytnou, pronikla znovu jako vodní příval hrůzná představa koncentračních táborů a vězení, smrti a mučení? Jestlipak ví, když tu tak stojí ve svých vkusných světlých šatech a tak roztomile přijímá blahopřání, jestlipak ví, co to znamená, když se na obzoru objeví obrovská černá písmena jména Hitler? Asi to neví. Ale proč bychom měli mezi všemi třmi lidmi tady trápit zrovna ji svými vizemi? Je to přece její svatební den. S obdivem hledí na svého mladého muže, stačí, když se dnes večer bude zabývat jen svým životem, svým malým bytem a svým štěstím.

Diner se podávalo v jiné místnosti a všechno bylo předem dobře promyšleno. Doktora Korna totiž posadili vedle slečny Wolfnerové, dámy z Berlína, příbuzné Elsy Schiffmanové – s ním byla spřízněna jen velice vzdáleně, jak se při tomto prvním setkání zjistilo – z druhé strany však seděla Mrs. Cutlerová, a Mrs. Cutlerová měla velký zájem o hudbu. Říkala, že Toscanini je veliký dirigent a ona že navštěvuje odpolední koncerty, na nichž jim známá pedagožka vypráví o hudebních skladbách a vysvětluje jim je.

“Ukazuje nám všechno,” řekla Mrs. Cutlerová, jak témata přicházejí a jak probíhají. Ukazuje nám témata i na promítacím aparátu. Je to velice zajímavé.” Mrs. Cutlerová chodila také do opery a její lásky a nelásky byly velmi vyhraněné. Měla ráda Dona Giovannioho a řekla: “Figara nenávidím.” Měla ráda Valkýru, a nenáviděla Tristana, a o Fideliovi se vyjádřila, že je prostě špatný.

“Vy si myslíte,” zeptal se doktor Korn, vzhledl přitom od talíře a přestal jíst, protože otázka byla do jisté míry zásadní, “vy si myslíte, že je to jen tak, že mistr vytvoří dnes dobré dílo a zítra špatné? A nemyslíte si, že když nemáme náladu najít v mistrově díle dobré stránky, že bychom měli nejdřív zkoumat sami sebe a

pokusit se najít vinu u sebe?”

Jeho angličtina jistě nebyla bez chyb, ale Mrs. Cutlerová mu porozuměla. I jí šlo o zásadní věc, a ačkoli vlastně přišla na svatební hostinu a moc dobře si všimla, že se Elsa Schiffmanová s jídelním lístkem nijak zvlášť nevyznamenala, hájila tvrdě své hudební stanovisko: “Ale copak se hudba neskládá proto, aby nás potěšila, aby nám obohatila život? A nemám tedy proto právo žádat: toto chci, a toto ne, toto se mi líbí, a toto ne? Pořád se mluví jen o mistrech. Copak to byli polobozi? Nebyli to snad lidé? Copak nemohli složit také něco špatného? Jen si vzpomeňte na Mozarta, jak špatně se staral o své záležitosti a jak uboze skončil. A Beethoven konečně taky nebyl žádný vzor.”

Chudák doktor Korn! Co když je Mrs. Cutlerová nakonec významnou hudební mecenáškou? Co když má vliv a může mu pomoci? Aby jí mohl vysvětlit své vlastní stanovisko, aby jí mohl přesvědčit, musel by ji nachytat u jasně dokazatelného omylu, musel by jí vysvětlit, že pokud jde o Beethovena, kolovalo o něm mnoho falešných legend, ale že právě Beethoven uměl velmi dobře spravovat své záležitosti, že byl podle veřejného mínění své doby největším skladatelem; možná, že by dokázal zapůsobit na její vlastní myšlenkové pochody a přimět ji, aby změnila svůj názor. Jenže doktor Korn si dobře uvědomoval, že by to nebylo nijak snadné, a raději toho nechal. Také rozhovor o Verdim selhal a Mrs. Cutlerová se brzy obrátila ke svému druhému sousedovi.

Dáma z Berlína, slečna Wolfnerová, po levici doktora Korna se projevila jako živá debatérka, vyprávěla o svých obchodních zkušenostech, o své cukrárně v Bronxu. Říkala, že pro nijako emigrantku to bylo velice těžké, ale že za těch pět let přece jen něco vybudovala. A tak vyprávěla o *applepie* a o *lemonmeringue*, o *coffeering*, *marshmellow* a *cupcakes*. Povídání o všech těchto cukrářských výrobcích přišlo právě včas, protože za chvíli přinesli svatební dort, velkou bílou věžovitou stavbu, slečna Wolfnerová o ní mohla poskytnout odborný výklad a nevěsta za potlesku hostů dort rozkrojila.

“Nechápu německý národ,” pravil Mr. Blum a musel se namáhat, když chtěl, aby ho doktor Korn slyšel, protože ten seděl na protější straně stolu dost daleko od něj, “že se nenašel nikdo, žádný hrdina, žádný osvoboditel!” “To by nebylo tak snadné,” řekl doktor Korn – i on musel přes stůl mluvit hlasitě. “Nebylo by to snadné,” opakoval a začal uvažovat, jak by se to všechno dalo vysvětlit. Mr. Blum vypadal velmi zklamaně.

Brzy nato se uvolnil zasedací pořádek hostů a zanedlouho zmizeli i novomanželé; vědělo se, že jedou nočním vlakem na Floridu. Hosté zůstali ještě asi dvě hodiny Pan Blum trval na své otázce, paní Rosenbaumová dala kritikovi za pravdu a řekla, že co se udělat dalo, to by byl prezident Roosevelt určitě už udělal. Pan Kaplan řekl, že prezident je veřejné neštěstí a že nakonec z toho ze všeho budou jen daně a válka. Paní Rosenbaumová odvětila, že i Wilkie by býval pro politiku síly, a rozruch, který tento rozhovor vyvolal, se brzy zase uklidnil. Pak ještě dlouho pokračovalo povídání o nevěstě, o jejích šatech a jejím roztomilém chování a v půl dvanácté nastal čas ke všeobecnému rozchodu. Elsa Schiffmanová řekla, že doufá, že bratrance zase brzy uvidí, a slečna Wolfnerová ho pozvala, aby ji navštívil v její cukrárně v Bronxu.

Kritik potom sešel do metra. Za jízdy mu někdo musel dát nesprávnou informaci,

protože vystoupil na Manhattanu u 96. ulice, ale nebyl na Broadwayi, jak očekával, ale na východní straně města. Že to odtud není daleko k jeho pokoji na západní straně, to věděl docela určitě. Nedalo se však zjistit, jestli věděl o autobusu, který projíždí parkem u 97. ulice, nebo jestli chtěl ušetřit za jízdné, jestli znal noční nebezpečí Centrálního parku, nebo jestli mu toto riziko bylo neznámé. V policejní zprávě se pravilo jen to, že šel pěšky a že asi v polovině cesty ho zřejmě zastavil nějaký muž. Dále se v ní soudilo, že svůj přivezený obnos – čtyři sta dolarů – měl u sebe, že to bylo celé jeho jmění a že se proto bránil, pustil se do boje, ve kterém podlehl. Tolik policejní zpráva. Mohla tu být ještě otázka, zda v rozhodnutí projít Centrálním parkem pěšky nehrála roli jakási umanutost, zahrávání si s nebezpečím, které mohlo být třeba i záměrné, ba před kterým ho možná dokonce mohl varovat nějaký chodec na východní straně, mohla tu také ještě být otázka, zda to nebylo také jisté vnitřní rozpoložení, které ho svedlo k tomu, že se pustil do boje, o jehož výsledku podle všech přirozených odhadů nemohlo být pochyb, zvláště když ani neznal toho, s nímž měl bojovat. Tyhle úvahy jsou však spíš spekulace a policejní zpráva se o ničem takovém nezmiňuje.

Abraham Schiffman netušil, jak prorocká byla jeho slova, která řekl manželce už doma, dávno po skončení svatební hostiny když se chystal k spánku: “Ten tvůj bratranec, to je moc milý člověk a možná velký znalec hudby, ale myslím, že to na tomto kontinentě moc daleko nedotáhne.” “Myslíš?” zeptala se Elsa Schiffmanová, ale její myšlenky se už ubíraly jinými cestami.

Myslela – jak jinak? – na svou malou June. Viděla ji v rukách cizího mladého muže, který ji unesl, a ona je teď na prahu života, je to nová bytost, ale přesto milovaná víc než kdy jindy. A vzpomínala si, že je tomu čtyřicet let, co i ona opustila svou matku a Abraham, plný chuti do života si ji odvážel. Ano, byl to Abraham, mladý muž, který se uměl tak smát a byl tak nevypočitatelný s těmi svými náladami, které mu vždycky znovu musela promíjet, Abraham, o něhož se za noci třásla strachy, když ho válka zanesla do Evropy, do Francie. A teď malá June! Čeká ji snad totéž?

Leží teď – v téže hodině, kdy cizí bratranec leží na zemi v Centrálním parku a přestal už dýchat – leží ve spacím kupé, ve vlaku, který jede rychle a téměř nehlučně nocí na jih. V této pozdní hodině už spí. Jedna kadeř černých vlasů jí spadla přes čelo, a zdá se, že se June ze spaní usmívá. Zdá se jí ve snu o jejím nejmilejším a o letech, která přijdou? Ano, i on bude muset jít a tentokrát to bude trvat déle a zprávy budou tak nejisté, že June, i když je tak statečná a rozumná, si bude někdy myslet, že se stalo to nejhorší. My však na tuto možnost myslet nechceme. Asi se vrátí, zdravý a veselý jako předtím, začne nový život; také v povolání se mu bude doufejme dařit, i když začátky budou určitě skrovné, ale později, kdoví? Třeba bude někde v úřadě na Wall Streetu, vysoko nahoře v jednom z mrakodrapů s pohledem na přístav, širou, šedou vodní plochu a na zaoceánské lodě, které se vynořují na čáře obzoru. Mezitím budou vychovávat děti, přijdou malé starosti a radosti, zubař, spalničky, škola, letní tábor, děti půjdou na střední školu, budou sportovat, ale budou se věnovat i hudbě – moment! teď zrovna přijel bratranec Walter Korn, nemohl by dávat dětem hodiny hudby? – potom je pošleme na *college* a děvče třeba pojedje jednou v noci právě tímto vlakem na Floridu. Kdoví?

V hodině, o níž mluvíme, seděl profesor Schneider ještě u svého psacího stolu. Často pracoval pozdě do noci, a dnes pracoval zvlášť dlouho, protože chtěl dokončit jednu velkou stat'. Noční ticho mu při práci vyhovovalo, v domě i dole v parku byl klid, často bylo slyšet vzdálené výstřely, gangstery a policii, nějaké drama žárlivosti, to nebylo v Centrálním parku nic neobvyklého a bralo se to jako samozřejmost.

Stat', jíž nyní profesor dokončoval, byla příspěvkem k velkému tématu, na které se teď, ve svých nejzralejších letech, chystal. Po obšírných pojednáních o barokní hudbě, o písni, o klavíru, o Mozartových operách, cítil se nyní připraven na to, aby se vyrovnal s tématem, kterému pravděpodobně věnuje zbytek svého tvůrčího života a které by korunovalo jeho životní dílo: tématem Beethoven. Filozofické zkušenosti, zkušenosti jeho bohatého života a nyní, v letech sklizně, zkušenost zvaná Amerika, tato proměna dekorací, která sice přišla nechtěně, ale přesto značně rozšířila jeho obzor, obohatila svět jeho zážitků, to všechno ho teď opravňuje, aby konečně vstoupil do této myšlenkově nejobtížnější a lidsky nejíímavější oblasti dějin hudby. Jeho styl nyní získal navíc na jasnosti a rozvážnosti – psal sice německy, ale jeho práce byly ihned překládány do výtečné angličtiny – ve svém stylu tedy dosáhl oné rozmyslné jasnosti a moudrosti, oné průzračné krásy, kterou se vyznačují výkony mistrů, současně však dosáhl i jakési bezprostřednosti a tepla, čímž jeho práce vynikly vysoko nad badatelskou úroveň jako dokumenty opravdové humanity. Pročítal si poslední věty ze závěru stat' nazvané "Beethoven a myšlenka humanity":

"Pozorujeme tedy, jak ona artisticky ochuzená, tvrdě asketická, do jisté míry bílá místa v Beethovenově díle ožívají, vidíme, jak se v nich rozžihá světlo velké, nové světové myšlenky, myšlenky humanity, sbratření, bezprostřední řeči, řeči, ve které se otevřela požehnaná cesta od člověka k člověku. Cesta od člověka k člověku! Nezní to jako věštba? Hlas nového a šťastného století? A my, vnuci a pravnuci, se stále a znovu rozhlížíme kolem sebe jako ustrašení ztracenci. Kdy uslyšíme tento hlas? Kdy zasáhne naše srdce?"

Přečetl si tyto věty ještě jednou, potom vstal. Šel k oknu a viděl, že začalo sněžit. Spatřil poprašek sněhu na úzké římse a všiml si, jak vločky ve světle pouliční lampy lehce plachtí dolů. Sníh padal do parku, na jeho rozlehlé plochy od severního konce až k jižnímu, ukládal se na rovných střeších a na náměstích kolem městského centra a ještě dál mezi mrakodrapy finančního světa, v úzkých ulicích, v nichž teď nerušilo noční klid ani jediné vozidlo, padal na obrovské prostranství Battery těsně u oceánu, i dál na ostrovy, na Ellis Island, Governors Island, Bedlows Island, hromadil se u paty sochy Svobody a zůstal ležet až do ranních hodin v malých prohlubních na její hlavě a ramenou, a ona přitom vztahovala svou elektricky osvětlovanou pochodeň v této perleťové šedé a bílé krajině vstříc přijíždějícím.